

CAUZELE ȘI CONSECINȚELE CONFLICTELOR ÎN MEDIUL EDUCAȚIONAL

Elena RUSU, doctor, conferențiar universitar

Catedra Pedagogie și Psihologie generală, UST

Luminița BRAICOV, profesoară, grad didactic I

Liceul Teoretic „Ion Creangă”, mun. Chișinău

Problema conflictelor în mediul educațional, actualmente a căpătat o importanță deosebită. Procesul democratizării, relațiile sociale, educaționale, politice, culturale provoacă agravarea fenomenelor de criză și extind situațiile de conflict în mediul educațional. Astfel, conflictele în mediul educațional necesită nu numai conștientizarea lor teoretică, ci și cercetarea cauzelor, consecințelor și metodelor de rezolvare.

Cauzele conflictelor în mediul educațional pot avea caracter *obiectiv* și *subiectiv*.

La **cauzele obiective** se pot atribui particularitățile organizării procesului educațional, stilul de lucru al cadrelor didactice, studiile, nivelul calificării, dezvoltarea intelectuală, diapazonul aptitudinilor și posibilităților personalității, necesitățile etc.

La **cauzele subiective** se referă particularitățile individual-psihologice, ce țin de particularitățile caracterului, pretențiile, așteptările, interesele personalității, diferențele de vârstă și sex, poziția participanților la conflict. În afară de aceasta, cauzele conflictului pot fi divergența: cunoștințelor și deprinderilor; stării emoționale și psihice; scopurilor, mijloacelor, metodelor activității; motivelor; în înțelegerea și interpretarea informației; în apreciere și autoapreciere; în urmările culturii joase a relațiilor.

Multitudinea *cauzelor conflictelor în mediul educațional*, în accepțiunea mai multor cercetători [1, 4, 5, 6], au fost grupate în:

I. Cauze generate de procesul activității în comun. În cadrul acestei grupe se evidențiază:

1. Factori ce împiedică atingerea scopurilor de bază ale activității;
2. Factori ce împiedică realizarea scopurilor secundare;
3. Divergența dintre comportamente și valorile adoptate de colectiv.

II. Cauze provocate de particularitățile psihologice și relaționale. Pe lângă simpatiile și antipatiile reciproce, acest grup include și un sistem de factori materiali, sociali, etnoculturali și de personalitate.

III. Cauze ce sunt generate de trăsăturile de personalitatea ale membrilor colectivului. În acest grup se includ doar particularități individuale (agresivitate, subapreciere, frustrare, anxietate etc.).

IV. Cauze ce țin de mediul educațional/școlar

1. Metode rigide – ele pot deveni obstacol în abordarea creativă a conflictului.
2. Ierarhia relațiilor în școală dintre profesor și elev creează distanță între ei și provoacă conflict.
3. Relațiile dintre elevi-elev și elev-profesor adesea sunt urmate de conflict pe baza valorilor, posibilităților materiale, intereselor și simpatiilor personale și antipatie.

4. Școala impune elevul să urmeze normele specifice (de exemplu, să prezinte la timp la lecții). Dacă elevul nu conștientizează necesitatea de a respecta normele și regulile, aceste norme pot aduce la conflict.

V. Cauze ale conflictelor ce țin de profesori:

- Lipsa de experiență didactică;
- Probleme de comunicare cu copiii;
- Neacceptarea exprimării unor opinii opuse, diferite de cele exprimate de profesori;
- Afirmarea deschisă a neîncrederii în forțele elevului, control excesiv;
- Probleme personale,
- Diferențe de atitudine față de elevi.

VI. Cauze ale conflictelor ce țin de elevii:

- Deosebirile și incompatibilitățile dintre elevii;
- Unele trăsături individuale accentuate de personalitate la elevi;
- Nevoile și interesele individuale și colective ale elevilor;
- Atitudinile, gusturile și preferințele elevilor;
- Comunicarea inadecvată sau defectuoasă cu semenii, cu colegii, cu cadrele didactice;

- Valorile și opiniile împărtășite de elevi;
- Nerespectarea normelor școlare și colective explicite sau implicite;
- Comportamente neadecvate, provocatoare;
- Antipatia, repulsia, ura, dușmănia;
- Agresivitatea, violența;
- Sentimente diferite;
- Existența grupurilor, prietenilor;
- O situație de adaptare;
- O sarcină grea, inedită;
- Resurse limitate (spațiu, logistică, materiale);
- Distribuirea unor roluri;
- Încălcarea nevoilor fundamentale ale altor elevilor: libertatea, afirmarea, succesul, cunoașterea, acțiunea;

- Interese și percepții diferite;
- Alterarea nevoilor psihologice: respectul de sine, liniștea sufletească, afecțiunea, fericirea – care pot genera conflicte între elevi;
- Stimularea inegală a elevilor în activitate;
- Supraîncărcarea cu sarcini nediferențiate;
- Subiectivitate în evaluarea cunoștințelor și a comportamentelor copiilor;
- Relațiile dintre elevi: competiția din clasă, rolul grupurilor informale, manifestări agresive și de intimidare între elevi;

➤ Comunicarea redusă cu părinții pentru cunoașterea evoluției elevilor și crearea unui parteneriat pentru soluționarea tensiunilor apărute;

➤ Practicarea stilului permisiv sau a celui rigid, autocratic.

VII. Cauze ale conflictelor bazate pe stilurile aplicate:

1. *Stilul organizațional* al relațiilor (în particularitățile de personalitate, starea situativ - psihică: neîncrederea, oboseala, excitației ridicate, conflictul interpersonal);

2. *Premisele caracterologice* (calitățile caracterului, care predispun spre ciocnire, simțul apatiei, egoismul, rezistență, cupiditate, neatenția față de oameni, tendința de a domina cu orice preț, exprimare exagerată a opiniilor, tendința de a spune dreptatea față în față, tendința spre independență, aprecierea neadecvată a posibilităților și capacităților personale);

Mai mulți cercetători ca V. Ambroci [1], P. Bazu [2], C. Dascălu și C. Diaconu [4], T. Drăghicioiu [5], C. Gherman [6] tratează conflictul în mediul educațional prin șase **modalități de manifestare**:

1. Evitarea conflictului vs. implicare excesivă în conflict;
2. Manifestarea în mod dur vs. blând;
3. Manifestarea în mod rigid vs. flexibil;
4. Manifestarea în mod intelectual vs. emoțional.
5. Exagerare vs. minimalizare;
6. Dezvăluire obligatorie – tănuire obligatorie

Uneori conflictele în mediul educațional iau naștere din năzuința pedagogului de a-și afirma poziția pedagogică, de asemenea din protestul elevului împotriva unei sancționări nedrepte, din evaluarea neobiectivă a unei din faptele sau a activitățile sale. Reacționând corect la comportamentul elevului, cadrul didactic devine stăpân pe situație, instaurând astfel regula și disciplina. Graba în aprecierea situațiilor conduce la comiterea greșelilor, provoacă indignarea elevilor, generează conflicte [7, p. 34].

Consecințele conflictelor. De obicei, conflictele în mediul educațional nu apar brusc, ele înregistrează o evoluție în timp, care marchează o acumulare treptată a stărilor tensionale. În dinamica lor, conflictele în mediul educațional parcurg mai multe *stadii*:

- *Starea latentă a conflictului.* În acest stadiu există condițiile declanșării conflictului, fără însă ca acestea să fie sesizate. Caracterul limitat al resurselor, dorința de autonomie, neconcordanța dintre scopurile personale și cele ale instituției, inacceptarea normelor, controlului, starea de declin a școlii sunt cauze care pot influența instalarea conflictului latent.

- *Conștientizarea conflictului.* Atunci când conflictul este cunoscut, înțeles și recunoscut de către cei implicați în conflict sau de către alți elevi din afara grupurilor sau persoanelor implicate. Scopurile divergente nu generează conflictul decât în momentul în care această divergență este sesizată. Conflictul conștientizat este încă într-o fază incipientă, când părțile nu au reacționat încă afectiv. Mai întâi apare sentimentul de opresiune;

amenințările sunt percepute, dar ele nu sunt considerate ca fiind suficient de importante pentru a li se acorda atenție. Odată focalizată atenția asupra acestor stări, situația conflictuală este resimțită, recunoscută și începe să-i preocupe pe toți cei implicați în conflict. Conflictul conștientizat nu devine întotdeauna conflict resimțit.

- *Acutizarea stării conflictuale* constă în accentuarea stării tensionale. Conflictul este inevitabil, dar el nu a fost încă declanșat.

- *Declanșarea conflictului*. În acest stadiu, conflictul se manifestă fățiș și devine vizibil chiar și pentru cei neimplicați direct în conflict.

Desigur, această succesiune a stadiilor ciclului conflictual are doar un caracter teoretic – metodologic, în realitate, conflictul în mediul educațional este un proces cu o dinamică complexă și care poate evolua în forme extrem de diversificate. Este posibil, ca în unele cazuri, conflictul din mediul educațional să se stingă înainte de a atinge ultimul stadiu al modelului prezentat. De asemenea, este posibil că nu toate părțile aflate în conflict să se găsească concomitent în aceeași stare conflictuală.

În privința consecințelor conflictelor din mediul educațional, trebuie făcută distincția între *consecințe pozitive* și *consecințe negative*, *consecințe funcționale* și *disfuncționale*.

Există o serie de **consecințe negative**, între care:

- produc emoții și sentimente negative: furie, anxietate, teamă, suferință și agresiune; resentimente, tristețe, stres; singurătate;
- confuzie afectivă și cognitivă;
- îmbolnăviri psihice și organice;
- pot distruge coeziunea și identitatea grupului;
- risipă de timp;
- scade implicarea în activitate;
- diminuează sentimentul de încredere în sine;
- polarizează pozițiile și duce la formarea de coaliții;
- implică dileme morale;
- dificultăți în luarea deciziilor
- privarea de libertate, etc.

Conflictul în mediul educațional nu presupune în mod obligatoriu aspecte negative: tensiune, ceartă. El presupune și o serie de **consecințe pozitive**:

- crește motivația pentru schimbare, combat stagnarea;
- îmbunătățește identificarea problemelor și a soluțiilor;
- crește coeziunea unui grup după soluționarea comună a conflictelor;
- crește capacitatea de adaptare la realitate;
- oferă o oportunitate de cunoaștere și dezvoltare personală;
- dezvoltă creativitatea;
- consolidează încrederea în sine și stima de sine;
- crește calitatea deciziilor;

- eficientizează activitatea;
- încurajează intercunoașterea etc.

În timp ce *conflictele funcționale* sunt motivante și generatoare de idei, favorabile creativității și schimbării, conflictele disfuncționale conduc la o irosire de energie, de timp, greu de cuantificat cu exactitate.

Consecințele *conflictelor disfuncționale* în mediul educațional constau în: animozități, resentimente, teamă, insatisfacții, frustrare, absenteism, stres, randament scăzut și adesea abandonarea școlii.

Conflicte în mediul educațional sunt inevitabile, de aceea este o greșală să fie evitate. Ele nu trebuie ignorate pentru că ar atrage nemulțumiri ascunse, frustrări care vor ieși la iveală mai devreme sau mai târziu. Lipsa conflictului este suspectă, o școală, clasă în care nimeni nu-și exprimă satisfacții sau nemulțumiri este una sortită eșecului cauzat de lipsa de implicare a elevilor, indiferența, acceptarea mediocrității, lipsa unor aspirații.

Conflictul întărește relațiile intergrupale și motivează grupul/clasa în adoptarea unor soluții constructive care să salveze coeziunea grupului în fața unor amenințări din exterior. Prin evidențierea motivelor frustrărilor, a nemulțumirilor sau a lipsei de comunicare, se promovează conștiința de sine a grupului/clasei și se caută soluții de acomodare cu valorile generale ale școlii. La nivel individual, conflictul stimulează autocunoașterea și capacitatea de înțelegere și acceptare a resorturilor motivaționale ale celorlalți, dezvoltând spiritul de toleranță.

Conflictul stimulează și evoluția personală. Cadrele didactice, manageri școlari ajung să cunoască mai bine grupul/clasa din subordine și problemele care au stat la baza conflictului.

Bibliografie

1. Ambroci V. Rolul managementului școlar în profilaxia și soluționarea conflictelor pedagogice. Chișinău, 2000.
2. Bazu P. Negocierea conflictelor într-o instituție de învățământ, Craiova: Ed. Vladimed-Rovimed, 2010.
3. Cornelius H., Fair S. Știința rezolvării conflictelor. București: Ed. Științifică și Tehnică, 1996.
4. Dascălu C., Diaconu C. Negociere conflictelor în școală. Craiova: Ed. Vladimed - Rovimed, 2010.
5. Drăghicioiu T. Conflictul în organizația școlară. Prahova: C.J.A.P., 2008.
6. Gherman C. Medierea conflictelor în școală. Craiova: Ed. Vladimed-Rovimed, 2010.
7. Patrașcu D. Managementul conflictului în sistemul educațional. Chișinău, 2015.
8. Stoica-Constantin A. Conflictul interpersonal. Iași: Ed. Polirom, 2004.